

Шифр: Стабільність

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ:
ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ»**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	5
1.1. Поняття фінансової стабільності банківської системи	5
1.2. Порівняльний аналіз існуючих методів оцінки фінансової стабільності банківської системи.....	7
Розділ 2. КОМПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ.....	9
2.1. Аналіз макроекономічних показників України та Польщі	9
2.2. Динамічний аналіз індикаторів фінансової стабільності банківської системи України та Польщі у 2009-2019 р.р.....	12
Розділ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	22
3.1. Розробка індексу фінансової стабільності для України на базі FSI	22
3.2. Шляхи підвищення фінансової стабільності банківської системи України	25
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми. Банківська система є механізмом забезпечення наповнення економіки достатнім обсягом фінансових ресурсів для безперебійного та ефективного функціонування. В умовах повторюваних пандемій, прикладом якої стала COVID-19, рівень фінансової стабільності банківської системи не тільки окреслює готовність банківських установ до викликів, фінансових шоків та кризових явищ, але і визначає перспективи для їх подолання. Тому підтримка фінансової стабільності банківської системи з метою забезпечення її резентності до криз, мінімізації ризиків, прозорості і, як наслідок, довіри економічних агентів є першочерговою ціллю макропруденційної політики центральних банків.

Питанням оцінки та забезпечення фінансової стабільності банківської системи приділяли увагу в своїх дослідженнях такі вчені, як О.І. Барановський [1], Я.В. Белінська [4], О.В. Дзюблюк [7], С.А. Кузнецова [8], І.О. Лютий [9], Р.В. Михайлюк [10], С.В. Науменкова [12], О.І.Петрик [15] та інші. Проте, незважаючи на повноту та всесторонність їх праць у галузі методологій оцінювання та їх імплементації, дане питання завжди матиме невичерпний характер в зв'язку з динамічним характером об'єкта дослідження – банківської системи.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад фінансової стабільності та методів її оцінки, комперативний аналіз фінансової стабільності банківської системи України та Польщі на базі індикаторів FSI, а також виявлення шляхів підвищення фінансової стабільності банківського сектору України.

Реалізація поставленої мети потребує вирішення наступних завдань:

- окреслити сутність фінансової стабільності банківської системи;
- проаналізувати основні методи оцінки фінансової стабільності;
- здійснити аналіз макроекономічних показників України та Польщі;
- провести динамічний аналіз індикаторів фінансової стабільності України та Польщі;

- розробити індекс фінансової стабільності на базі проаналізованих індикаторів;
- обґрунтувати шляхи підвищення фінансової стабільності банківської системи України.

Об'єктом дослідження є банківська система України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти забезпечення фінансової стабільності банківської системи України.

Методи дослідження. В основу роботи покладено системний та порівняльний підходи, які дозволили комплексно розглянути зазначену проблему в єдності усіх складових значущих характеристик.

У процесі дослідження використовувались наступні методи: семантичного аналізу – при уточненні базових категорій наукового дослідження; порівняльний і статистичний аналізи, метод логічного узагальнення, взаємозв'язку кількісних і якісних змін – для аналізу індикаторів фінансової стабільності банківської системи; індукції та дедукції, аналізу та синтезу – при дослідженні причин, що викликали зміну динаміки індикаторів фінансової стабільності; історичний метод та метод узагальнення – при дослідженні ключових трендів розвитку банківської системи.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, періодична спеціалізована наукова література, офіційні матеріали Національного банку України, публікації міжнародних організацій.

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими висновками щодо оцінки фінансової стабільності банківської системи України та рекомендаціями щодо шляхів її підвищення.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1. Поняття фінансової стабільності банківської системи

Перед визначенням категорії фінансової стабільності банківської системи варто звернути увагу на поняття фінансова стійкість банку, адже саме забезпечення такого стану кожної банківської установи складають підґрунтя для встановлення фінансової стабільності всієї системи.

Економічна література часто зіставляє поняття фінансової стійкості з платоспроможністю чи ліквідністю. Під час дослідження сутності поняття фінансова стійкість банку варто зупинитися на наступних його трактуваннях, представлених в Таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «Фінансова стійкість банку»

Автор	Визначення
О.І. Барановський	Фінансова стійкість – це здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, зберігаючи стійку рівновагу і надійність протягом часу.
В.М. Кочетков	Фінансова стійкість – це спроможність банку як системи трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів.
В.П. Пантелєєв, С.П. Халява	Фінансова стійкість – своєрідне перевищення доходів над витратами.
С. А. Святко, Р. І. Міллер	Фінансова стійкість – складова характеристика фінансової стабільності, його надійності, показниками якої є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість та ризик банку.

Джерело: складено автором на основі [3, 8, 9, 10, 12]

На нашу думку, найбільш влучним є визначення даної категорії Національним банком України: «Фінансова стійкість банку – стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Означає постійну здатність банку відповідати за своїми

зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі» [22].

Таким чином, лише за умови забезпечення стійкого фінансового стану банківської установи, тобто можливості виконання всіх зобов'язань за умови рентабельності діяльності можливе існування стабільно функціонуючої банківської системи.

Визначення поняття фінансової стабільності також варіюється і надається окремо кожним центральним банком через призму поставлених цілей для забезпечення цього стану. Трактують поняття «фінансова стабільність», запропоновані різними авторами наведені в додатку В. У нашій роботі ми керуємося розумінням і характеристикою даного поняття з точки зору Національного Банку України. За визначенням НБУ, стан фінансової стабільності досягається, коли фінансова система ліквідна та забезпечена капіталом, що дає можливість ефективно перетворювати вільні кошти в інвестиції, вчасно та повною мірою проводити розрахунки, при цьому учасники системи здійснюють справедливую оцінку та управління ризиками, а у разі труднощів в діяльності – не ставлять під загрозу функціонування всієї системи. В сукупності, рівень ефективності виконання кожної з складових визначають ступінь стійкості фінансової системи до кризових явищ [20].

Таким чином, проаналізувавши визначення НБУ ми відмітили важливу характеристику поняття фінансова стабільність, яка полягає в тому, що стабільність є сукупністю різних станів, що мають властивість видозмінюватись в залежності від рівня розвитку економіки, а не точковою характеристикою.

1.2. Порівняльний аналіз існуючих методів оцінки фінансової стабільності банківської системи

Розглянемо основні методи розрахунку фінансової стабільності та окреслимо їх переваги та недоліки на рис. 1.

Метод	Переваги	Недоліки
Рейтингові системи (PATROL, ORAP, CAMELS)	Стандартизованість. Окремі рейтинги для кожного напрямку оцінки. Комплексний характер	Якість оцінки досить суб'єктивна. Оцінка можлива лише для теперішнього стану банку
Система аналізу коефіцієнтів (BAKIS)	Можливість вивчення загальних тенденцій в секторі економіки	Масштабність дослідження і трудомісткість банку
Комплексні системи оцінки банківських ризиків (RATE, RAST)	Включає багато факторів для розрахунку, що дає можливість більш детально провести дослідження	Не є публічними
Статистичні моделі (FIMS, SAABA)	Використовується велика кількість баз даних, що дає можливість включити різні фактори для розрахунку	Прогноз робиться на довгостроковий період і є досить затратним

Рис. 1. Методи розрахунку фінансової стабільності банківської системи

Джерело: складено автором на основі [7, 8, 10]

Регулятором, відповідальним за здійснення макропруденційної політики, основною метою якої є забезпечення фінансової стабільності держави в Україні є НБУ. Тому саме на нього покладена відповідальність за її моніторинг, сприяння і, головне, оцінку. Для виміру фінансової стабільності НБУ покладається переважно на якісні показники, комбінуючи їх з кількісними та комплексними індикаторами. На нашу думку, у застосуванні даної методології наявні певні вузькі моменти. По-перше, застосування, як абсолютних, так і відносних кількісних показників, що відображають не просто обсяг чи динаміку явища, але і темпи його приросту чи частку в агрегованих показниках, можуть не відображати факт наявності якісних покращень [1]. По-друге, експертні оцінки, які застосовуються при реалізації якісної оцінки, можуть мати за

підгрунтя методологію чи модель, що не є актуальною до проведення аналізу фінансової системи, що за своєю природою, є нестійкою.

Як бачимо з проведеного порівняльного аналізу методів на рис.1, всі вони є неприйнятними для застосування у подальшому дослідженні, адже не є публічними, мають високі вартісні масштаби та є досить суб'єктивними. Таким чином, керуючись даними висновками, ми вирішили здійснювати аналіз на базі індикаторів фінансової стабільності (ІФС, FSI), розробленими Виконавчою Радою МВФ [24].

ІФС — це індикатори поточного фінансового стану і стабільності фінансових установ країни та їхніх контрагентів [15]. Вони включають в себе перелік основних, орієнтованих на банківську систему, та допоміжних показників, що дають змогу проаналізувати приватний сектор та сектор домогосподарств, і в сукупності дають вичерпну, глибоку картину стану фінансової стабільності держави. Слід зазначити, що вони репрезентують не тільки інформації стосовно установ певних видів, але і відображають інформацію про галузі і ринки, що є пов'язаними з фінансовими установами.

Таким чином, важливим моментом для обрання індикаторів FSI для дослідження є те, що вони забезпечують порівняність одержаних результатів на міжнародній арені, адже показники розраховуються для всіх країн-членів МВФ, що є досить важливим моментом при проведенні запланованого комперативного аналізу. Оскільки, метою нашої статті є оцінка саме банківської системи, в рамках фінансової стабільності, то в аналізі переважатимуть основні індикатори, метою яких є аналіз банківської діяльності.

Розділ 2

КОМПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

2.1. Аналіз макроекономічних показників України та Польщі

Об'єктами нашого дослідження були обрані банківські системи України та Польщі з метою порівняльного аналізу. Країни для співставлення індикаторів фінансової стабільності були обрані в силу співпадіння вихідних умов для діяльності - країни пострадянського табору з схожими детермінантами розвитку економік, проте історії Польщі вдалося стати однією з ключових історій успіху Європи, в той час як Україна ще на шляху до такого визнання. Отже, метою подальшого аналізу є виокремлення причин та обставин розвитку банківської системи Польщі в ході історичного співставного аналізу з українськими реаліями.

Отож, перед ґрунтовним дослідженням необхідно охарактеризувати основні економічні умови, в рамках яких і відбувалося становлення банківської системи Польщі. Також ми проведемо порівняння основних макроекономічних показників цих двох країн. Маючи статус найбіднішої країни пострадянського табору в 1995 р. за 30 р. Польщі вдалось стати економікою з найвищим темпом росту серед країн на подібному рівні розвитку, що перевищило навіть результати азійських тигрів. Станом з 1989 року, Польща збільшила ВВП на душу населення майже на 150% [4]. Як наслідок, Польща була єдиною посткомуністичною економікою, де доходи для всього суспільства зростали швидше, ніж середній показник G-7.

Не останню роль в цьому відігравала і банківська система. Польський банківський сектор є найбільшим у Центрально-Східній Європі, банки - найбільшим та найбільш розвиненим сектором фінансових ринків країни. Вони регулюються Польським органом фінансового нагляду. На кінець 2019 року польський фінансовий ландшафт складався з 30 комерційних банків, 538

кооперативних банків та 32 філій кредитних установ [27]. При цьому, польська банківська система характеризується високою стабільністю та безпекою, що підтверджується продемонстрованою стійкістю та уникненням серйозних проблем під час фінансових криз, які вразили кредитні установи інших держав-членів ЄС. Польща була єдиною економікою серед членів Європейського Союзу, яка уникнула рецесії 2008-2009 р.р., Ми згрупували причини, що дозволили уникнути цього сценарію в три основні блоки:

1) Загальний економічний стан перед світовою кризою. Вступ до ЄС напередодні кризи спричинив значний приплив прямих інвестицій та швидкозростаючої продуктивності, як наслідок.

2) Структурні фактори, пов'язані зі стадією економічного розвитку. Низька залежність від бізнесу та споживчого кредиту; відсутність у банківському секторі фінансових інструментів з високим ризиком (цінних паперів на основі іпотечних кредитів США).

3) Ринкові чинники. Стійка польська валюта в період високих цін на нафту (2007-2008 рр.) не дозволила економіці збільшити витрати на виробництво та зробила дешевшим імпорт, а подальша девальвація злотого (2008-2009 рр.) зробила експортні товари більш конкурентоспроможними на міжнародних ринках [9].

З метою підтримання фінансової стабільності банківського сектору в період всесвітньої пандемії COVID-19 польські регулятори вживають необхідних заходів. Перш за все, це зменшення вимог до капіталу, які більш чітко ми окреслимо під час аналізу індикаторів. По-друге, це зниження відсоткової ставки Національного банку Польщі (НБП) станом на 18 березня 2020 року. Це рішення має на меті спровокувати зниження відсоткових ставок за позиками та збільшення попиту на готівку на ринку. По-третє, з метою підтримки ліквідності банків, НБП більшою мірою залучався до операцій РЕПО та купував казначейські облігації, а також впровадив можливість знижок для рефінансування позик бізнесу [28].

Для проведення глибинного аналізу фінансової стійкості банківської системи держави, необхідно розуміти, в рамках якої економіки вона функціонує. З цією метою ми провели аналіз певних макроекономічних індикаторів (рис.2).

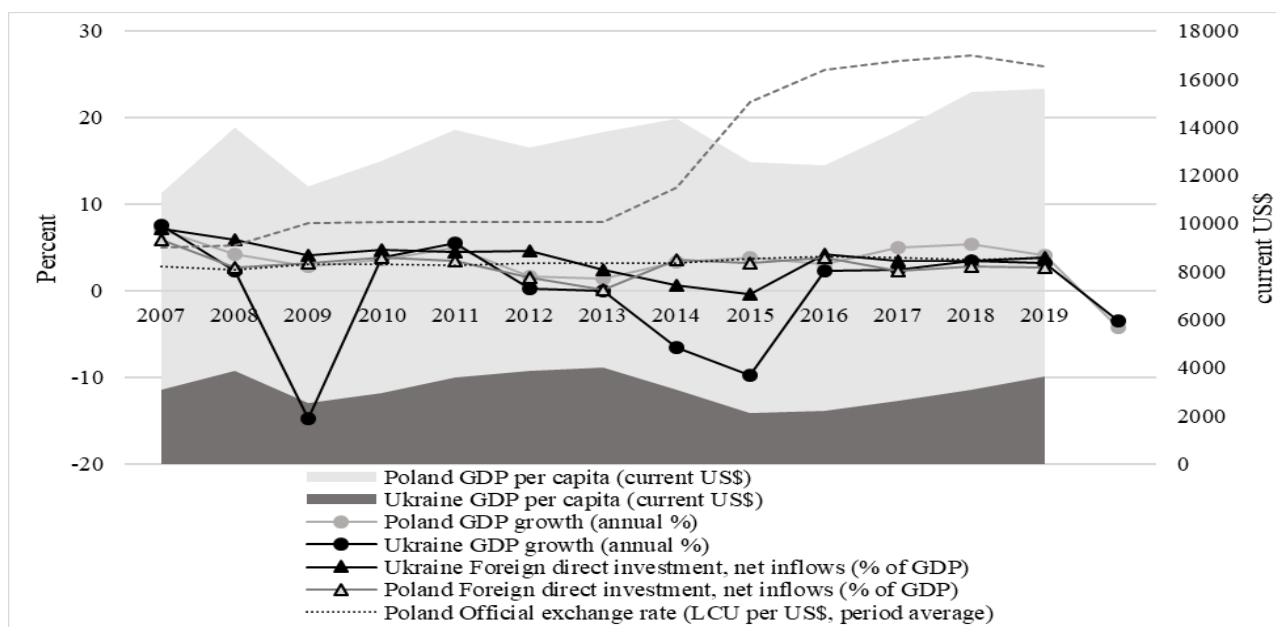

Рис.2. Динаміка макроекономічних індикаторів України та Польщі, 2007-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [35]

Отже, Польща посідає восьме місце за величиною в Європейському Союзі за показником ВВП. На кінець року він оцінювався на рівні 4,0% (5,1% у 2018 р.). Основні рушії зростання ВВП - споживання домогосподарств та зайнятість залишалися високими. Серед інших факторів, що мали позитивний вплив на економічний розвиток країни, були: зниження податку на доходи фізичних осіб, збільшення соціальних трансфертів, приватні та державні інвестиції, включаючи проекти, що підтримуються за рахунок коштів фондів ЄС [15]. Як бачимо з рис.2, у Польщі за період дослідження зростання ВВП є стабільнішим, ніж в Україні. І їх ПІІ, на перший погляд, на одному рівні. Але ці ПІІ вимірюються у відсотку від ВВП, тож ми маємо порівнювати ВВП на душу населення, щоб зрозуміти реальний розрив між цими країнами - і це суттєво, як бачимо. ПІІ в Польщу сильно зростали до 2011 року, але потім незначно

зменшились через фінансування трансєвропейської транспортної мережі (TEN-T), але після Польщі вдалося залучити нові інвестиції.

З інформації в додатку Г бачимо, що державний борг Польщі залишається нижчим за 60%, що є нормативним, тоді як Україна постійно нарощує свої зобов'язання, особливо після 2013 р. За показником відношення імпорту до ВВП Україна майже на 10 процентних пунктів більше залежить від імпорту. Відношення експорту до ВВП показує, що Польща має стійку зростаючу тенденцію до 60%, тоді як в Україні було багато скорочень продажів (2013, 2015 р. - в роки девальвації гривні). Водночас, важлива саме структура експорту: поляки експортують продукцію з високою доданою вартістю, в той час, як для України – це сировина, що призводить не тільки до значних грошових недоотримань, але і робить країну більш залежною від цін на сировину. Економічний успіх Польщі - це план виграшних переваг єдиного ринку ЄС. Основними експортно-імпортними партнерами виступають Німеччина, Чехія, Велика Британія, Китай. Найбільш тісні зв'язки саме з Німеччиною – спостереження за динамікою приросту їх ВВП на рис.1 дозволяє виокремити однакову траєкторію їх руху.

2.2. Динамічний аналіз індикаторів фінансової стабільності банківської системи України та Польщі у 2009-2019 р.р.

Провівши аналіз економічного підґрунтя розвитку банківської системи України та Польщі перейдемо до порівняльного аналізу індикаторів фінансової стабільності. Період аналізу: 2008-2019 р.р поквартально. Таблиця зі значеннями індикаторів FSI представлена в додатку А.

Перші два індикатори: Regulatory capital to risk-weighted assets та Regulatory Tier 1 capital to risk-weighted assets визначають рівень достатності капіталу банку (регулятивного та основного, відповідно) шляхом його відношення до активів, зважених за ризиком. Достатність та доступність капіталу, в кінцевому рахунку, визначають ступінь надійності фінансових установ [24]. Нормативні

значення для обох індикаторів знаходяться в проміжку від 10 до 20%. Як бачимо, Польща має тенденцію максимізувати дані показники протягом 2008-2020 років, але без перевищення межі 20%, що свідчить про відсутність перекладання банківських ризиків на власників капіталу (рис.3).

В рамках пандемії COVID-19 Комітетом фінансової стабільності (KFS) було прийняте рішення тимчасово послабити вимоги до достатності капіталу польських банків або відмовитись від деяких елементів вимог, щоб дати можливість банкам пропонувати нові позики та підтримувати економіку. 16 березня 2020 р. KFS рекомендував міністру фінансів негайно відмовитися від буфера системних ризиків (3% від загального ризику банку). Польський орган фінансового нагляду застосовуватиме індивідуальний підхід до заходів ліквідності, враховуючи зовнішні обставини, та індивідуально адаптуватиме свою регуляторну реакцію, якщо короткостроковий коефіцієнт ліквідності банку зменшиться нижче вимог CRR [28].

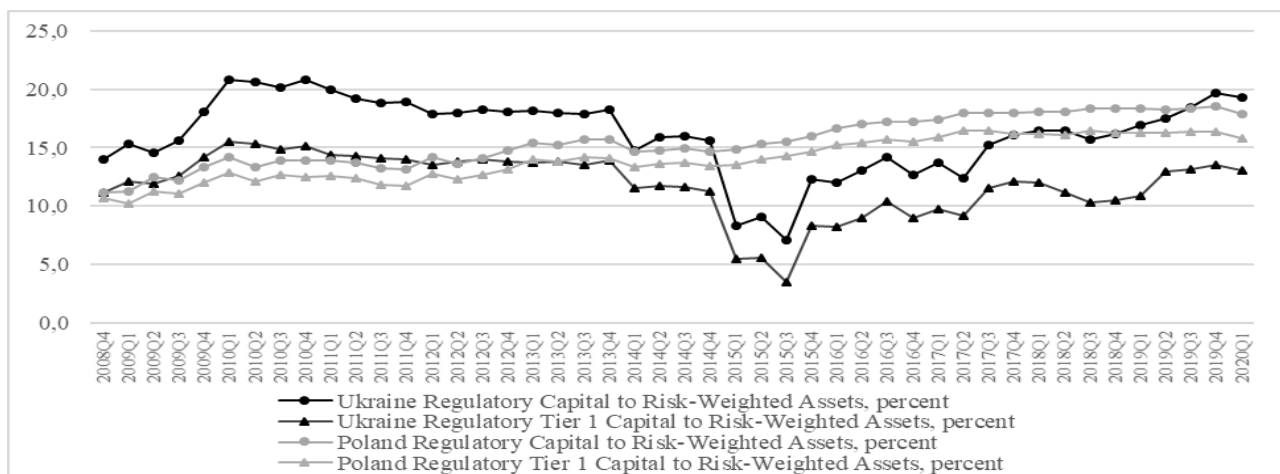

Рис.3. Динаміка індикаторів достатності капіталу України та Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30]

В Україні цей норматив був порушений лише під час банківської кризи 2014-2015 років. Рівень достатності регулятивного капіталу банківського сектору у 2014 році знизився до 8,4% (станом на 01.01.2014 - 14,6%), що було спричинено зменшенням регулятивного капіталу в цьому році. Протягом 2014-2015 років НБУ оголосив неплатоспроможними 59 банків, таким чином

фінансовий результат банківської системи в 2014 році був найгіршим роки спостережень. Оскільки, втрати банківської системи спричиняють зменшення власного капіталу, адже збиток, як і прибуток, є його невід'ємною частиною, то станом на 01.09.2015 капітал зменшився до 137 млрд грн. Зростання регулятивного капіталу в 2015 році відбулося, як внаслідок початку ліквідації двох банків, регулятивний капітал яких був негативним ("Фінанси та Кредит" та "VBR"), так і через зростання регулятивного капіталу ряду банків з іноземним капіталом. Також у 2015 році були ліквідовані банк "Надра" та "Дельта Банк", який був єдиним з Системно важливих банків, визнаним неплатоспроможним під час кризи 2014-16 років. У 2016 р. було впроваджено вимоги щодо збільшення статутного капіталу банку з початку 2017 року, після чого банки поступово почали нарощувати капітал.

Наступними проаналізуємо обсяг непрацюючих кредитів, за які відповідають наступні два індикатори (рис.4). Nonperforming loans net of provisions to capital (Відношення непрацюючих кредитів за вирахуванням резервів до капіталу) є коефіцієнтом достатності капіталу і важливим показником здатності банківського капіталу протистояти збиткам від проблемних кредитів. Нормативне значення індикатора складає $< 3\%$. Nonperforming loans to total gross loans (Частка непрацюючих кредитів в загальному кредитному портфелі) призначений для виявлення проблем з якістю активів у кредитному портфелі.

Нормативне значення індикатора складає $< 1\%$. Як бачимо з рис.5, обсяги NPL польської банківської системи вищі за нормативні значення, але набагато нижчі за українські. Основними причинами уникнення акумуляції непрацюючих активів у Польщі є відсутність суттєвого впливу кризи 2008-2009 років та надмірного кредитування неякісних позичальників. [24] Обсяг проблемних кредитів в Україні різко зростав у 2008 та 2015-2017 роках за рахунок: кредитної експансії в попередні роки в комбінації з низькими стандартами визначення платоспроможності позичальника та незахищеністю прав кредиторів; кредитування пов'язаних сторін; девальвації національної

валюти; форс-мажорних обставин у вигляді окупації частин територій України, що спричинило економічний спад; виведення неплатоспроможних банків з ринку; націоналізації Приватбанку; запровадження нового підходу визнання NPL тощо. Велика частка NPL є тягарем для банківського сектору, особливо для державних банків, де зосереджено близько 75% NPL (близько 45% у Приватбанку). Ситуація почала покращуватися після введення деяких законодавчих змін, що дозволяють продавати погашені кредити через незалежну електронну аукціонну систему - ProZorro.Sale (грудень 2015 р.) Зниження рівня проблемних кредитів в Україні до 10% стало однією із стратегічних цілей та пріоритетів НБУ у Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [14].

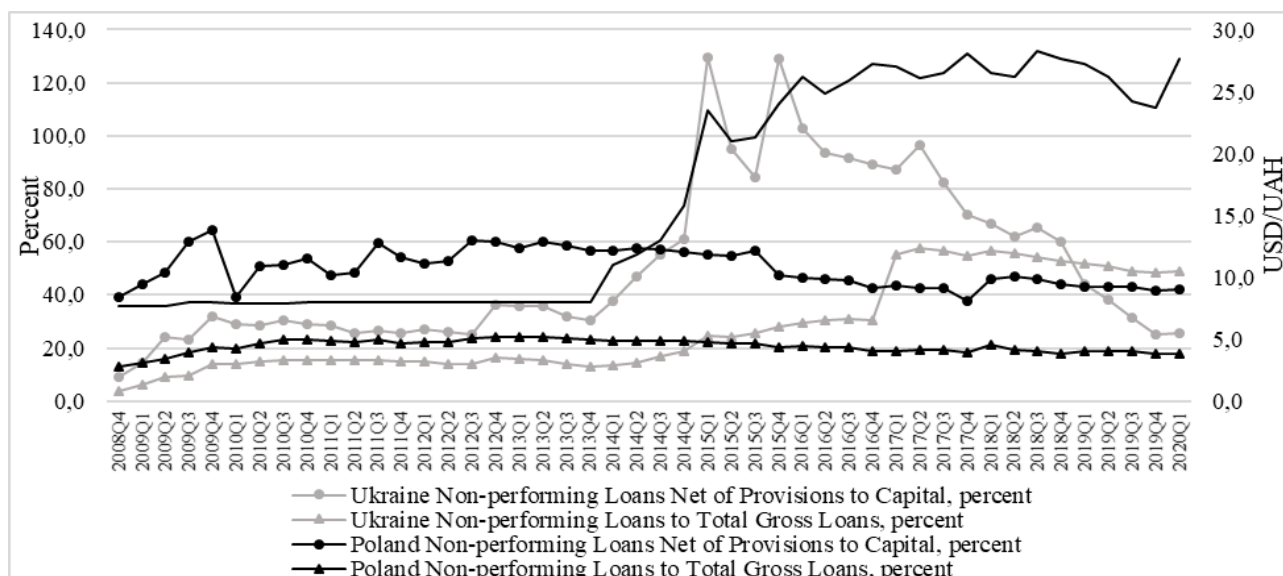

Рис.4. Динаміка проблемних кредитів України та Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30]

Далі розглянемо Sectoral distribution of loans to total loans (Структурний розподіл в загальному обсязі запозичень). Цей індикатор є коефіцієнтом якості активів, адже відсутність галузевої диверсифікації кредитного портфеля сигналізує про потенційне існування вразливості у фінансовій системі [24]. Розглядаючи розподіл кредитів по секторах Польщі, можна помітити, що кредити нерезидентам мають тенденцію до зниження, що можна пов'язати з європейською борговою кризою в 2009-2010 р.р.. У цей період стратегічною

метою банків було кредитування резидентів країни -державний і внутрішній сектор. За період аналізу найбільша частка кредитів припадає на нефінансові корпорації та внутрішній сектор. В середньому, розподіл загальної суми кредитів між представленими секторами залишалося стабільним протягом проаналізованого періоду, помітно збільшилися хіба що кредити державного сектору і фінансових корпорацій (Додаток Д, рис.Д.1).

Розглядаючи Україну на рис.Д.2 у додатку Д, можна звернути увагу на те, що кредитування нефінансових корпорацій становить більшу частину кредитування, на другому місці стоїть внутрішній сектор. У 2014 році були розпочаті реформи фінансового сектора, що відбилося і на кредитуванні, а саме були зменшені позики вкладникам та іншим фінансовим корпораціям. Державний сектор в 2008 р. не кредитувався, у 2019 – на мінімальному рівні.

Наступний блок індикаторів є показниками рентабельності банківської системи. Розпочнемо з аналізу ROA та ROE (рис.5), що визначають ефективність використання активів та капіталу [24]. Нормативне значення: ROA <5% (1-2% також є задовільним), ROE = 15-20%. Польські банки зареєстрували в 2019 році рентабельність власного капіталу (ROE) 7,2% та рентабельність активів (ROA) 0,75%. Ці результати, все ще залишаються помірними, але покращились, порівняно з 2018 р.(ROE: 6,5%, ROA: 0,71%). Поліпшення коефіцієнтів прибутковості було спричинене помірним зростанням власного капіталу банків протягом дванадцяти місяців та більш високими темпами зростання фінансового результату (у разі рентабельності інвестицій), а також порівняно повільним зростанням активів банків (ROA). В останні роки ми спостерігаємо поглиблення розколу фінансових результатів банківської діяльності: установи з більшою капіталізацією досягають вищих показників прибутковості, а менші - значно нижчих. Протягом проаналізованого періоду індикатори знаходяться в межах норми, незначні зменшення можна спостерігати в 2009-2010 р.р, спричинене світовою кризою. Аналогічне спостерігається після 2015 р., спровоковане банкрутством одного з найбільших кооперативних банків Польщі, що вплинуло на всю банківську систему країни.

В Україні ситуація ж зворотна - останній рік ROE перевищує нормативні значення в 2 рази [31].

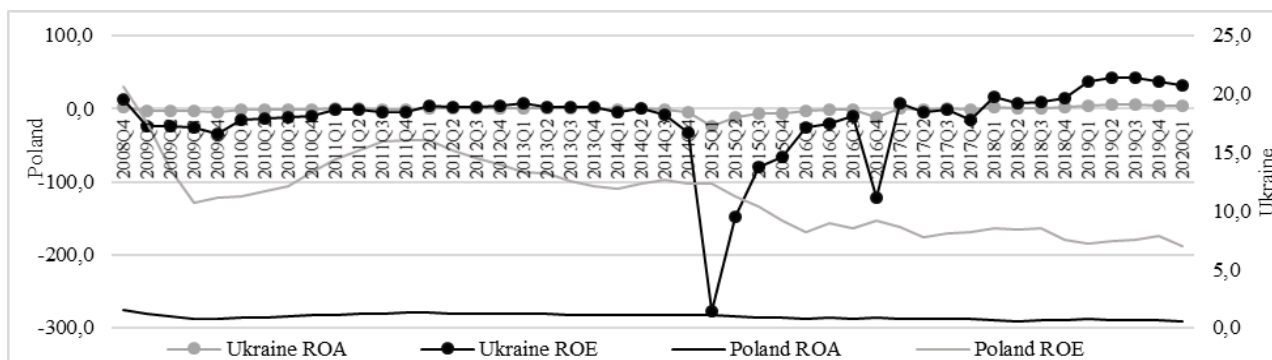

Рис.5. Динаміка ROA та ROE України та Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30]

Наступний індикатор в нашому аналізі - Interest margin to gross income (Відношення відсоткової маржі банку до валового доходу)[24]. Таким чином, даний FSI демонструє чисту процентну рентабельність активів, що приносять дохід. Максимальне значення індикатора 67% спостерігалось у 1 кв. 2020 р. За аналізований період Польща зберігала посередні показники в рамках 50-60%, проте це свідчить про стабільність обраної стратегії і відсутність спекулятивних намірів в політиці банків. В Україні динаміка даного індикатора значно знизилась на початку 2014 р. і на початку 2015 р. мала свій мінімум, що збуло спричинене значною збитковістю банківської системи України в період кризи 2014-2015 р.р. (рис.6)

Далі проаналізуємо Noninterest expenses to gross income (Відношення невідсоткових витрат до валового доходу). Оптимальне значення індикатора - 50% і нижче, а мінімізація даного коефіцієнта є пріоритетом, оскільки менші значення говорять, що для отримання кожного долара доходу потрібно менше витрат. Для Польщі цей показник є стабільним, на графіку ми бачимо різкий стрибок до 62% лише в 1 кв. 2015 р. Причиною було зменшення доходів банків, адже в 2015 р. відбулось коригування низьких процентних ставок у поєднанні витратами, пов'язаними з забезпеченням Фонду підтримки позичальників (ВКГ) та виплатами гарантованих депозитів клієнтам через банкрутство одного

з найбільших банків. Вже з 2 кв. 2015 показник стабілізувався на рівні 60%, на початку 2020 р. відбулося різке збільшення показника через пандемію та кризу.

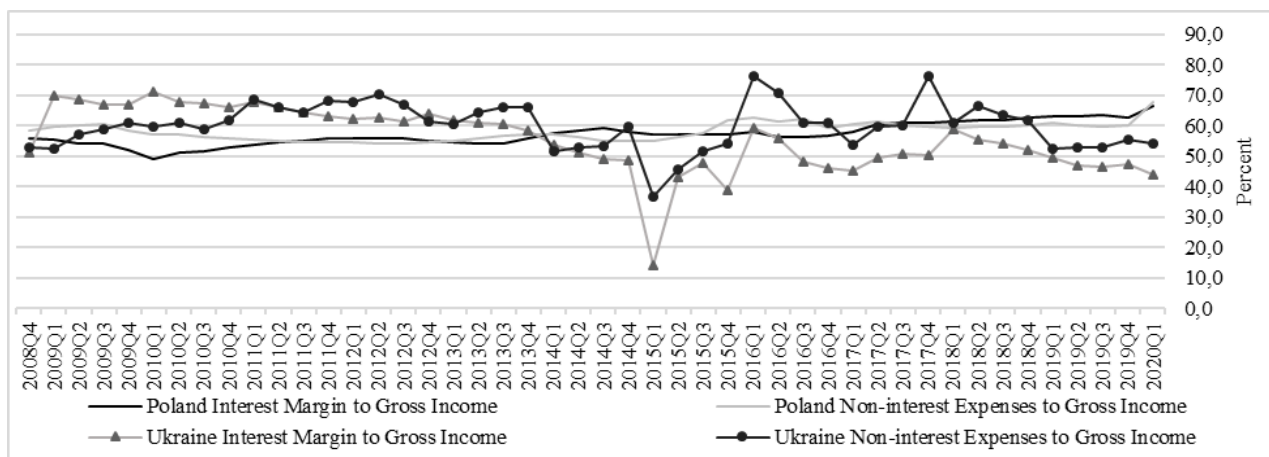

Рис.6. Динаміка відношення відсоткової маржі та невідсоткових витрат до валового доходу України та Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30]

В Україні цей показник є більш мінливим. Загалом, його різкі зміни показника пов'язані з кризами та певними подіями в банківському секторі. Наприклад, за період 2011-2013 рр. помітно, що показник був динамічним і становив від 60% до 70%. У 2015 році показник на відміну від Польщі знизився до 36%, а в 2016 році зріс до 77%. Це період, коли відбулося очищення неефективних банків, і облікова ставка значно зросла. За перше півріччя 2016 р. доходи українських банків зменшились на 56,4% і склали 88,0 млрд грн, тоді як витрати зросли на 18,6% до 97,2 млрд грн. У 2018 році НБУ підняв облікову ставку з 12,5% до 14,5% - спостерігалася споживча інфляція. Починаючи з 2018 р., Україна покращила ефективність банківської системи, що було пов'язано зі збільшенням обсягу та якості кредитування фізичних осіб (з метою зменшення кількості непрацюючих позик) (рис.6).

Ряд наступних FSI аналізує рівень ліквідності банківської системи - Liquid assets to total assets, що визначає частку ліквідних активів в загальному обсязі та Liquid assets to short-term liabilities – показує, наскільки короткострокові зобов'язання покриваються ліквідними активами.

Рівень ліквідності вказує на здатність депозитного сектору протистояти потрясінням - чим вища частка ліквідних активів у загальній сумі активів, тим вища здатність банків поглинати шок ліквідності. Тим не менше, екстремально велике значення цього коефіцієнта також може трактуватися як неефективність, адже ліквідні активи приносять нижчий дохід, а тому їх накопичення несе великі альтернативні витрати. Тому важливим завданням є оптимізація співвідношення між ліквідністю та прибутковістю, з чим польські банки ефективно балансують. У Польщі значення індикатора Liquid assets to total assets не є волатильними і залишаються на рівні 20% протягом усього періоду дослідження. Liquid assets to short-term liabilities має бути на рівні >20%. Як видно з графіка, цей показник є досить стабільним і залишається на рівні від 25% до 33%. Після кризи 2008 р. він зріс, але не суттєво, що зумовлено стабілізаційними заходами (рис.7).

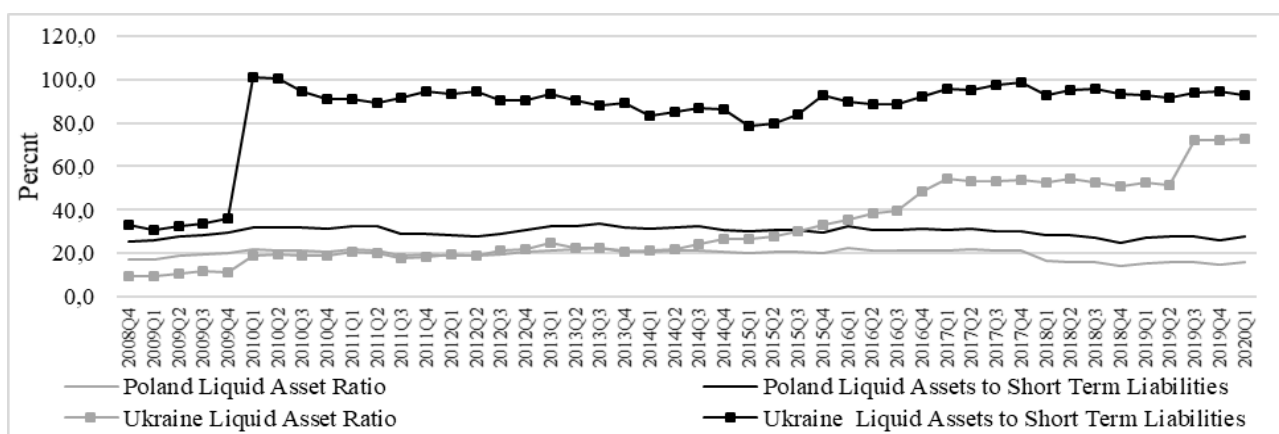

Рис.7. Динаміка показників ліквідності України та Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30]

Що стосується України, то відсоток ліквідних активів у загальній структурі з 2014 по 2 квартал 2017 року збільшився з 20% до 55%, що спричинене такими явищами як: кризовий період, паніка вкладників, націоналізація Приватбанку, що викликало паніку вкладників. У 2 кварталі 2019 року цей показник різко зріс до 72%. Це можна пояснити появою вимог Національного банку щодо збільшення частки ліквідних активів у структурі іноземних активів у зв'язку із значною доларизацією економіки. Водночас, було запроваджено LCR (коефіцієнт покриття ліквідності) - новий коефіцієнт пруденційної ліквідності,

який встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів, враховуючи стрес-сценарій. Коефіцієнт короткострокової ліквідності в країні різко змінився в 2009 р. з 20% до 60%, з подальшим ростом до 100%, що сигналізує про усвідомлення українськими банками нестабільності з наданням переваги ліквідним інструментам порівняно з довгостроковими інвестиціями (рис.7).

Заключним FSI в нашому аналізі є Net open position in foreign exchange to capital (Відношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу). Він вимірює невідповідність позицій активів та пасивів в іноземній валюті для оцінки вразливості до змін курсу валют. Для репрезентативності, дані Польщі було порівняно з динамікою курсів USD та EUR, внаслідок чого можна чітко спостерігати певну коваріацію, наприклад, у 2015-2016 р.р. Зміни індикатора були пов'язані з динамікою саме капіталу, адже в цей період були підвищені вимоги до достатності капіталу, але слід зазначити, що цей показник у Польщі не перевищує 4,5% (а в стабільні часи залишається на рівні <1%) (рис.8).

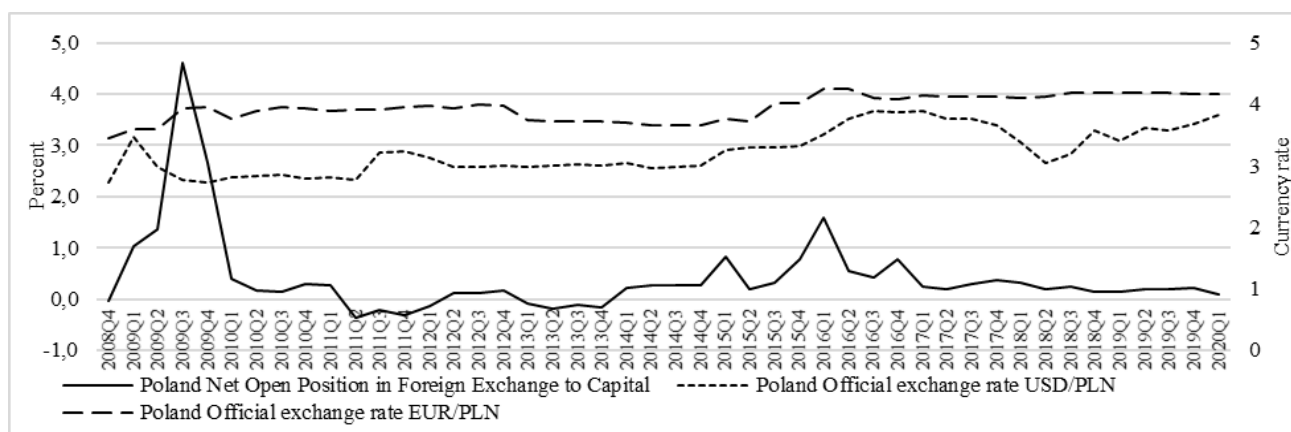

Рис.8. Динаміка NOP Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30, 29]

На рис.9 відображена динаміка показника для України. Помітно, що він значно максимізується у кризові періоди (особливо 2014-2016 р.р.) потім вирівнюється майже до докризового рівня. Також помітна чітка кореляція з курсом UAH/USD. З кінця 2015 р. бачимо наслідки очищення банків, що зумовило зменшення іноземною валюти в активах та пасивах банків і, відповідно, невеликого вирівнювання показника.

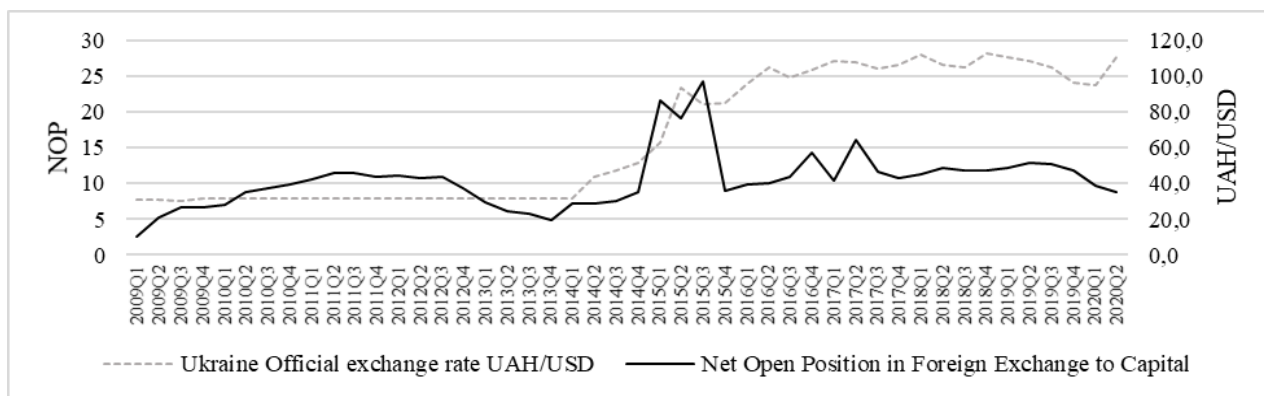

Рис.9. Динаміка NOP України, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [29, 34]

Отже, на основі ґрунтовного аналізу індикаторів фінансової стабільності FSI та факторів, що спричиняли зміни в їх динаміці, ми прийшли до наступних висновків. Основними причинами піднесення польської економіки були імплементація успішних ранніх реформ та інтеграція до ЄС. Банківська система Польщі характеризується високою стабільністю та безпекою, котра була продемонстрована під час фінансових криз, що стали фатальними для багатьох світових держав. Виважена кредитна політика та успішні результати польської економіки дозволили банкам підтримувати коефіцієнт NPL на відносно низькому рівні (6,4%). Під час кризи COVID-19 Національний банк Польщі продовжує вживати всіх необхідних заходів для підтримки фінансової стабільності.

Щодо України, то криза 2014-2016 років суттєво вплинула на її банківську систему. Особливо яскраво це помітно на показниках ліквідності. Великим тягарем для українського банківського сектору є значна частка проблемних кредитів, особливо для державних банків (зосереджено близько 75% проблемних кредитів). Основною причиною такої ситуації є кредитна експансія попередніх років до кризи 2014-2016 років, коли стандарти оцінки платоспроможності позичальників були дуже низькими.

Розділ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Розробка індексу фінансової стабільності для України на базі FSI

З метою практичності відображення ситуації фінансової стабільності банківської системи, а також виокремлення загальної картини, виникає необхідність в об'єднанні окремих індикаторів в агрегований індекс, що дасть змогу наочно побачити зміни фінансової стабільності банківської системи за досліджуваній період. Для розробки індексу ми обрали в якості складових ключові індикатори фінансової стабільності FSI, проаналізовані в розділі 2, доповнені допоміжними показниками, які на нашу думку, теж значно впливають на фінансову стабільність. Додаткові показники і причини їх включення до індексу ми охарактеризуємо в таблиці 2.

Таблиця 2

Допоміжні індикатори фінансової стабільності

Індикатор	Характеристика
Capital to assets	Є коефіцієнтом фінансового левереджу. Вказує на ступінь фінансування активів за рахунок власних коштів. Чим вище значення коефіцієнта тим більша частка ризику покладається на власників банку і менша - на вкладників та кредиторів банку.
Personnel expenses to noninterest expenses	Показник прибутковості, що вказує на ефективність, оскільки високий або зростаючий коефіцієнт може значно підірвати прибутковість банку.
Spread between reference lending and deposit rates	Показник основної прибутковості сектору прийняття депозитів. Він також може бути використаний як показник конкурентоспроможності в секторі.
Customer deposits to total (noninterbank) loans	Використовується для виявлення проблем з ліквідністю - низький коефіцієнт може вказувати на потенційний стрес ліквідності в банківській системі, а також, можливо, на втрату довіри вкладників та інвесторів до сектору.
Foreign-currency-denominated loans to total loans	Це показник якості активів, контролює реалізацію як кредитного, так і валютного ризику. Є одним із показників доларизації, зростання якої значно знижує прибутковість (ROE) українських банків.

Джерело: складено автором на основі [24]

На наступному етапі було проведено нормування даних обраних індикаторів, а також присвоєння вагових коефіцієнтів у індексів. Ваги були обрані нами самостійно, проте більша вага надавалася показникам, що є нормативами або сигналізують про значний валютний та кредитний ризик, індикаторам прибутковості були призначені менші ваги, адже першочерговою є спроможність функціонування, що забезпечуються виконанням нормативів, а потім ефективність. Всі індикатори, включені до аналізу з ваговими коефіцієнтами представлені в таблиці 3.

Таблиця 3

Перелік показників для розрахунку індексу з ваговими коефіцієнтами

Regulatory Capital to Risk-Weighted Assets	NPL to Capital	NPL to Total Loans	Total Loans to Residents	Total Loans to Nonresidents	ROA	ROE	Interest Margin to Gross Income	Non-interest Expenses to Gross Income	Liquid Asset Ratio	Liquid Assets to Short Term Liabilities	Net Open Position in Foreign Exchange to Capital	Capital to Assets	Personnel Expenses to Non-interest Expenses	Spread Between Reference Lending and Deposit Rates	Customer Deposits to Total Loans	Foreign-Currency-Denominated Loans to Total Loans
0,1	0,1	0,1	0,02	0,02	0,1	0,1	0,07	0,02	0,1	0,1	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,07

Джерело: складено автором

Наступним етапом дослідження є розрахунок індексу за наступною формулою:

$$I = \sum_{i=1}^n p_i * q$$

де, I – значення індексу,

i – період,

n – кількість періодів,

p_i – значення показника в i-періоді,

q – частка показника.

Значення показників за аналізований період 2008-2020 р.р., а також нормовані значення представлені в додатку Б.

Таким чином, провівши відповідні розрахунки, індекс фінансової стабільності банківської системи України за період 2008-2020 р.р. має наступні значення та динаміку:

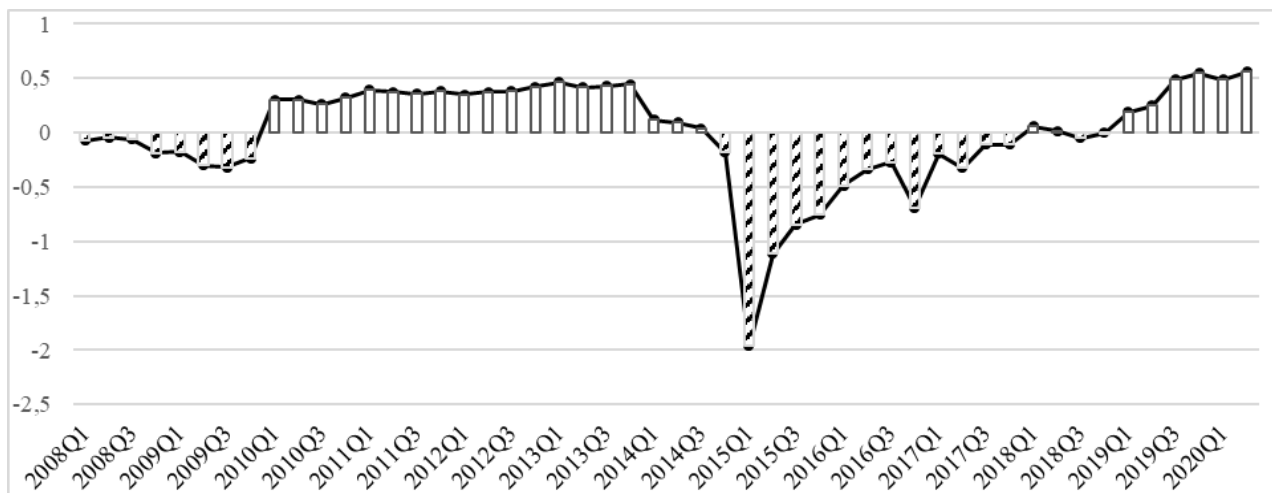

Рис. 10. Індекс фінансової стабільності банківської системи України, 2008-2020 р.р

Джерело: складено автором

Як бачимо з рис. 10, протягом аналізованого періоду динаміка індексу дозволяє виокремити 4 основні періоди:

1) до початку 2010 р., коли банківська система України знаходилася під впливом світової фінансової кризи і переборювала її наслідки, що відобразилось у зменшенні розробленого індексу;

2) 2010–2013 рр. – фаза стабілізації;

3) 2014 – 2018 р.р. – кризовий період, зумовлений форс-мажорними обставинами (окупація Сходу України) та недоліками банківського регулювання та моніторингу в попередні періоди, що спричинило збільшення недобросовісних банків, а також токсичних активів в портфелях. Як наслідок, відбулося значне очищення системи і виведення неплатоспроможних банківських установ. Після 2016 р.р. відбувається поступова стабілізація.

4) початок 2019 р. – стабілізаційний період. Нарощення рівня достатності капіталу та ефективності діяльності.

Таким чином, динаміка розробленого агрегованого індексу адекватно відображає тенденції, наявні в банківській системі України протягом

досліджуваного періоду, адже він розроблений на базі індикаторів FSI. Проте, на відміну від відокремлених індикаторів, він дає повну наочну картину в розрізі динаміки фінансової стабільності і дає можливість зробити відповідні висновки за мінімізації часу.

3.2. Шляхи підвищення фінансової стабільності банківської системи України

Розгорнутий комперативний аналіз індикаторів фінансової стабільності України у розділі 2 виявив та охарактеризував основні виклики, з якими зіткнулась банківська система протягом 2008-2020 р.р. та які є актуальними на сьогодні. Одним із базисів функціонування банків є забезпечення достатнього рівня капіталізації. В аналізі було підкреслено, що норматив достатності регулятивного капіталу був порушений українськими банками тільки в період кризи 2014-2015 р.р., проте сьогодні також є загроза його недотримання в силу наступних факторів.

Згідно з рішенням НБУ, банківські установи мають забезпечити мінімальний статутний капітал у розмірі 500 млн. грн. до 11.07.2024 р.р. В рамках перехідного періоду був складений графік поступового переходу на даний обсяг нормативу з метою уникнення стресових ситуацій в фінансовому секторі. Відповідно до графіка, до 11.07.2020 р.р. банки мали привести регулятивний статутний капітал до обсягу 300 млн. грн., проте світова пандемія COVID-19 внесла свої корективи. Незважаючи на те, що НБУ активно підтримує банківську систему і значних дисбалансів не спостерігається, кризові періоди характерні значним відтоком коштів, а отже, і ліквідності та зростанням кредитних ризиків, внаслідок чого банкам стає важче дотримуватись нормативів достатності Н1 та Н2. У відповідності з даною ситуацією, Національний банк прийняв рішення пом'якшити графік і перенести

термін приведення до 300 млн.грн. на 01.01.2021 р., що зменшує навантаження, особливо на невеликі банки, та ризики турбулентності [17].

Водночас, в умовах переходу на вищий рівень капіталізації та з необхідністю зменшення навантаження на уряд України, одним із запропонованих нами шляхів підвищення фінансової стабільності є частковий чи повний перехід в приватну – іноземну чи вітчизняну - власність частки державних банків. На сьогодні, за обсягом активів провідні позиції займають саме банки державної власності («Приватбанк», «Ощадбанк»), проте за рейтингом надійності лідерами є саме іноземні [21].

Можливість входження Міжнародної фінансової корпорації до складу капіталу «Укргазбанку» є проявом реалізації даної пропозиції, проте підписання угоди постійно відкладається через недотримання Україною європейських стандартів в розрізі участі всіх банківських установ в системі гарантування. Таким чином, включення «Ощадбанку» до системи гарантування вкладів матиме позитивні наслідки не тільки у вигляді додаткового притоку коштів до ФГВФО, але і надасть можливість входу світових провідних фінансових організацій в капітал українських банків, що розвантажить банківську систему і зробить її більш конкурентною. Проте в ході реалізації даної ідеї варто пам'ятати, що неконтрольований надмірний продаж активів зарубіжним інвесторам може призвести до дисбалансів в банківській системі та економіці, внаслідок впливу іноземного капіталу.

Ще одним тягарем для банків, а як наслідок і для банківської системи, є надмірний обсяг токсичних активів. Непрацюючі кредити були накопичені протягом кризових періодів, проте вони до сьогодні присутні на балансах банків, особливо це стосується державного сектору. У 2017 році банківські станови почали активніше працювати з NPL шляхом їх списання або продажу зі знижкою через систему ProZorro. У цей час була проведена реструктуризація боргів чисельних бізнес-груп, які на той час вже могли обслуговувати борг, хоча і за нижчими ставками, ніж до кризи. Однак недосконалість судової системи робить процес компенсації збитків від непрацюючих кредитів шляхом

арешту застави майже неможливим і трудомістким. Отож, сьогодні реструктуризація, продаж та списання залишаються ключовими інструментами для очищення балансів банків від токсичних активів.

Таким чином, наша наступна пропозиція щодо підвищення фінансової стабільності банківської системи України буде стосуватися саме покращення ефективності роботи банків з заставним майном у якості превентивного заходу з метою мінімізації рівня непрацюючих кредитів. На нашу думку, важливим етапом є запровадження коефіцієнта покриття LVPC замість LTV коефіцієнта під час укладання кредитного договору. Ключова різниця показників полягає в тому, що перший враховує ліквідаційну вартість об'єкта застави, в той час, як LTV базується на ринковій. Ця пропозиція пояснюється тим, що ринкова вартість є досить мінливою, і у випадку реалізації застави ймовірність отримання обумовленої суми є мінімальною. Водночас, різниця між ринковою вартістю застави і кредитним тілом не завжди здатна покрити відсотки за кредитом у випадку продажу застави банком, адже він завжди несе трансакційні витрати такій ситуації.

Отже, запровадження коефіцієнта LVPC в інструментарій оцінки кредитного ризику українських банків надасть змогу більш точно оцінити ступінь забезпеченості кредитної угоди, тобто підвищити якість кредитного портфеля установи, знижуючи рівень потенційних непрацюючих кредитів. Оскільки фінансова стабільність окремого банку прямопропорційно впливає на банківську систему, в цілому, то реалізація даної пропозиції в політиці банків є шляхом підвищення фінансової стабільності банківської системи України.

ВИСНОВКИ

Дослідження фінансової стабільності банківської системи дало змогу зробити ряд висновків.

1. Визначено поняття фінансової стабільності як стан, коли фінансова система ліквідна та забезпечена капіталом, що дає можливість ефективно перетворювати вільні кошти в інвестиції, вчасно та повною мірою проводити розрахунки, при цьому учасники системи здійснюють справедливую оцінку та управління ризиками, а у разі труднощів в діяльності – не ставлять

2. Встановлено, що ІФС — це індикатори поточного фінансового стану і стабільності фінансових установ країни та їх контрагентів. Вони включають перелік основних, орієнтованих на банківську систему, та допоміжних показників, що дають змогу проаналізувати приватний сектор та сектор домогосподарств, і в сукупності дають вичерпну, глибоку картину стану фінансової стабільності держави. Окреслено, що вони репрезентують не тільки інформації стосовно установ певних видів, але і відображають інформацію про галузі і ринки, що є пов'язаними з фінансовими установами. Таким чином, важливим моментом для обрання FSI для дослідження є те, що вони забезпечують порівняність одержаних результатів на міжнародній арені, адже показники розраховуються для всіх країн-членів МВФ.

3. У результаті ґрунтовного аналізу індикаторів фінансової стабільності FSI та факторів, що спричиняли зміни в їх динаміці з'ясовано, що польська економіка стала ключовою європейською історією успіху. Основними причинами були імплементація успішних ранніх реформ та інтеграція до ЄС, які принесли значний приплив ПІІ. Банківська система Польщі характеризується високою стабільністю та безпекою, котра була продемонстрована під час фінансових криз, що стали фатальними для кредитних установ наймогутніших світових держав. Виважена кредитна політика та успішні результати польської економіки дозволили банкам підтримувати коефіцієнт NPL на відносно низькому рівні (6,4%). Польські банки мають на меті надавати позики резидентам країни, підтримуючи

розвиток внутрішньої економіки, особливо нефінансовим корпораціям. Під час кризи COVID-19 Національний банк Польщі продовжує вживати всіх необхідних заходів для підтримки фінансової стабільності.

4. Виявлено, що криза 2014-2016 років суттєво вплинула на банківську систему України. Особливо яскраво це помітно на показниках ліквідності, оскільки банки, усвідомлюючи нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні, віддають перевагу ліквідним активам, а не довгостроковим інвестиціям. Великим тягарем для українського банківського сектору є значна частка проблемних кредитів, особливо для державних банків (зосереджено близько 75% проблемних кредитів). Основною причиною такої ситуації є кредитна експансія попередніх років до кризи 2014-2016 років, коли стандарти оцінки платоспроможності позичальників були дуже низькими. Також ця криза вплинула на рівень достатності регулятивного капіталу банківського сектору, але банки поступово нарощують його з 2017 року.

5. Розроблено агрегований індекс фінансової стабільності, що адекватно відображає тенденції, наявні в банківській системі України протягом досліджуваного періоду. На відміну від відокремлених індикаторів, він дає повну наочну картину в розрізі динаміки фінансової стабільності і забезпечує можливість зробити відповідні висновки за мінімізації часу.

6. Обґрунтовано, що запровадження коефіцієнта LVPC в інструментарій оцінки кредитного ризику українських банків надасть змогу більш точно оцінити ступінь забезпеченості кредитної угоди, тобто підвищити якість кредитного портфеля установи, знижуючи рівень потенційних непрацюючих кредитів. Оскільки фінансова стабільність окремого банку прямопропорційно впливає на банківську систему, загалом, то реалізація даної пропозиції в політиці банків є шляхом підвищення фінансової стабільності банківської системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 2018 рік. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_IV_kv_2018.pdf.
2. Аналітичний огляд банківської системи України за 2019 рік. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_IV_kv_2016.pdf.
3. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 1. С.7–26.
4. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 1 (22). С. 72–84.
5. Версаль Н.І. Основи банківського менеджменту: практикум: навч. посіб.. К.: Фітосоціоцентр, 2013. 184 с.
6. Дані фінансової звітності банків України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097
7. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: [монографія]. 2009. 316 с.
8. Кузнецова С.А. Банківська система : практикум [Текст]. 2014. 346 с.
9. Лютий, І.О. Фінансова стабільність як основа розвитку банківських послуг. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2004. С. 29-34.
10. Михайлюк Р. В. Рейтингові оцінки у системі побудови надійного комерційного банку. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2011. Вип. 3.С. 82–89.
11. Міжнародні вимоги щодо діяльності банків. URL: <http://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/implementing-basel-iii-europe>.
12. Науменкова С.В. Сучасні проблеми капіталізації банківської системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Харків: ХННІ ДВНЗ «Університет банківської справи». 2013. Випуск 2(15). С.3-11.

13. Основні показники діяльності банків України. URL: <http://bank.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://bank.gov.ua>.
15. Петрик О.І. Система індикаторів стабільності фінансової системи. *Економіка та держава*. 2010. № 12. С. 176-179.
16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 №2121-III зі змінами і доповненнями від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
17. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 07 листопада 2019 року № 130
18. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.08.2001 р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
19. Про Національний банк України: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
20. Про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about>
21. Рейтинг надійних банків України 2021. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>
22. Фінансова стійкість банку. URL: <https://old.bank.gov.ua/control>
23. About banking union. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/banking-union_en
24. Compilation Guide on Financial Soundness Indicators. URL: <https://www.imf.org/external/np/sta/fsi/eng/fsi.htm>
25. Country Report Poland 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-poland_en.pdf

26. Doing Business. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/resolving-insolvency>
27. Economy and Banking Sector of Poland. URL: https://thebanks.eu/countries/Poland/banking_sector
28. How COVID-19 Impacts Polish Banking Sector, Debt Availability and Borrowers. URL: <https://www.gtlaw.com/en/insights/2020/3/covid-19-koronawirus-wplyw-epidemii-sektor-bankowy-dostep-dluznego-sytuacje-kredytobiorcow>
29. Poland - Economic Indicators. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/indicators>
30. Poland, Rep. of: Core FSIs for Deposit Takers. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61404590>
31. Poland's banking sector: Facts & Figures. URL: <https://www.ebf.eu/poland/>
32. Reasons Why Poland Avoided the 2007-2009 Recession. URL: <https://ideas.repec.org/a/wsd/irgpim/v86y2011i2p39-66.html>
33. The European Banking Authority (EBA). URL: https://www.eba.europa.eu/regulationand-policy/recovery-and_resolution/deposit-guarantee-schemes-data
34. Ukraine: Core FSIs for Deposit Takers. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61404590>
35. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>
36. World Economic Outlook Update, January 2021: Policy Support and Vaccines Expected to Lift Activity. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update>

ДОДАТКИ

Додаток А

Динаміка індикаторів FSI для банківської системи України

№ п/п	Показник	Значення									
		2008Q4	2009Q1	2009Q2	2009Q3	2009Q4	2010Q1	...*	2019Q4	2020Q1	2020Q2
1	Regulatory Capital to Risk-Weighted Assets	14,0	15,3	14,5	15,6	18,1	20,8		19,7	19,3	21,9
2	Non-performing Loans Net of Provisions to Capital	9,2	14,3	24,2	23,0	32,0	29,1		25,3	25,4	24,8
3	Non-performing Loans to Total Gross Loans	3,9	6,1	8,9	9,6	13,7	13,7		48,4	48,9	48,5
4	Sectoral Distribution of Total Loans: Residents	96,9	96,2	96,0	94,7	96,6	96,4		92,8	91,7	93,8
5	Sectoral Distribution of Total Loans: Nonresidents	3,1	3,8	4,0	5,3	3,4	3,6		7,2	8,3	6,2
6	Return on Assets	1,5	-3,0	-3,2	-3,3	-4,4	-2,0		4,7	4,5	3,3
7	Return on Equity	12,0	-23,1	-24,3	-25,5	-33,7	-14,7		37,5	32,8	24,7
8	Interest Margin to Gross Income	51,2	70,1	68,8	66,7	66,8	71,0		47,4	44,1	43,5
9	Non-interest Expenses to Gross Income	53,0	52,6	57,2	58,9	61,1	59,6		55,6	54,1	54,4
10	Liquid Assets to Total Assets	9,4	9,4	10,8	12,1	11,5	19,3		72,3	72,7	70,8
11	Liquid Assets to Short Term Liabilities	33,0	30,9	32,6	33,8	35,9	100,8		94,4	92,5	88,1
12	Net Open Position in Foreign Exchange to Capital	10,9	10,0	21,0	26,5	26,4	28,0		47,4	39,0	35,2

Джерело: складено автором на основі [34]

*Дані взято поквартально за період 2008-2020 р.р. шляхом вибору із бази даних.

Продовження Додатку А

Динаміка індикаторів FSI для банківської системи Польщі

№ п/п	Показник	Значення показника									
		2008Q4	2009Q1	2009Q2	2009Q3	2009Q4	2010Q1	...*	2019Q3	2019Q4	2020Q1
	Regulatory Capital to Risk-Weighted Assets	11,2	11,2	12,5	12,2	13,3	14,2		18,4	18,6	17,9
1	Regulatory Tier 1 Capital to Risk-Weighted Assets	10,7	10,2	11,3	11,1	12,0	12,8		16,3	16,4	15,8
2	Non-performing Loans Net of Provisions to Capital	8,3	9,4	10,3	12,9	13,8	8,4		9,3	8,9	9,1
3	Non-performing Loans to Total Gross Loans	2,8	3,1	3,4	3,9	4,3	4,2		4,0	3,8	3,8
4	Sectoral Distribution of Total Loans: Residents	93,2	94,8	94,7	95,3	96,2	96,1		96,0	96,5	95,4
5	Sectoral Distribution of Total Loans: Nonresidents	6,8	5,2	5,3	4,7	3,8	3,9		4,0	3,5	4,6
6	Return on Assets	1,5	1,2	1,0	0,8	0,8	0,8		0,7	0,7	0,6
7	Return on Equity	20,7	17,6	13,5	10,7	11,2	11,3		7,5	7,9	7,0
8	Interest Margin to Gross Income	55,7	55,4	54,1	54,1	51,9	49,0		63,4	62,8	66,5
9	Non-interest Expenses to Gross Income	58,4	59,9	60,3	60,8	58,5	57,3		59,7	60,0	68,0
10	Liquid Assets to Total Assets (Liquid Asset Ratio)	17,0	17,2	18,8	19,4	20,3	21,8		15,8	15,1	15,9
11	Liquid Assets to Short Term Liabilities	25,3	26,2	27,9	28,7	29,8	32,0		27,5	26,2	27,9
12	Net Open Position in Foreign Exchange to Capital	0,0	1,0	1,4	4,6	2,7	0,4		0,2	0,2	0,1

Джерело: складено автором на основі [30]

*Дані взято поквартально за період 2008-2020 р.р. шляхом вибору із бази даних.

Додаток Б

Нормовані значення індикаторів FSI включених до складу індексу фінансової стабільності України

№ п/п	Показник	Частка	Нормовані значення показників										
			2008Q1	2008Q2	2008Q3	2008Q4	2009Q1	2009Q2	2009Q3	...*	2019Q4	2020Q1	2020Q2
1	Regulatory Capital to Risk-Weighted Assets	0,1	-0,8880	-0,8524	-0,7891	-0,6664	-0,2549	-0,5034	-0,1684		0,6919	1,0714	0,9569
2	Non-performing Loans Net of Provisions to Capital	0,1	1,2824	1,2321	1,2566	1,2279	1,0654	0,7527	0,7883		0,5187	0,7168	0,7117
3	Non-performing Loans to Total Gross Loans	0,1	1,3096	1,2946	1,2935	1,2427	1,1182	0,9637	0,9270		-1,2524	-1,2205	-1,2517
4	Sectoral Distribution of Total Loans: Residents	0,02	0,8847	0,4225	0,9687	0,5561	0,2076	0,0676	-0,6789		-1,4240	-1,7294	-2,3593
5	Sectoral Distribution of Total Loans: Nonresidents	0,02	0,8847	0,4225	0,9687	0,5561	0,2076	0,0676	-0,6789		-1,4240	-1,7294	-2,3593
6	Return on Assets	0,1	0,5765	0,6007	0,6064	0,5273	-0,4130	-0,4419	-0,4777		1,3008	1,2049	1,1607
7	Return on Equity	0,1	0,5162	0,5342	0,5367	0,4715	-0,2040	-0,2258	-0,2496		1,0601	0,9641	0,8732
8	Interest Margin to Gross Income	0,07	0,3035	0,2386	0,2380	-0,4198	1,4146	1,2874	1,0866		-0,8522	-0,7837	-1,0990
9	Non-interest Expenses to Gross Income	0,02	-0,2729	-0,1873	-0,0482	0,9550	0,9989	0,3739	0,1476		0,6919	1,0714	0,9569
10	Liquid Assets to Total Assets	0,1	-1,1327	-1,0474	-1,1361	-1,2105	-1,2052	-1,1341	-1,0664		0,5187	0,7168	0,7117
11	Liquid Assets to Short Term Liabilities	0,1	-2,1455	-2,0654	-2,0866	-2,3010	-2,3964	-2,3177	-2,2647		-1,2524	-1,2205	-1,2517
	...												

Джерело: розраховано автором на основі [34]

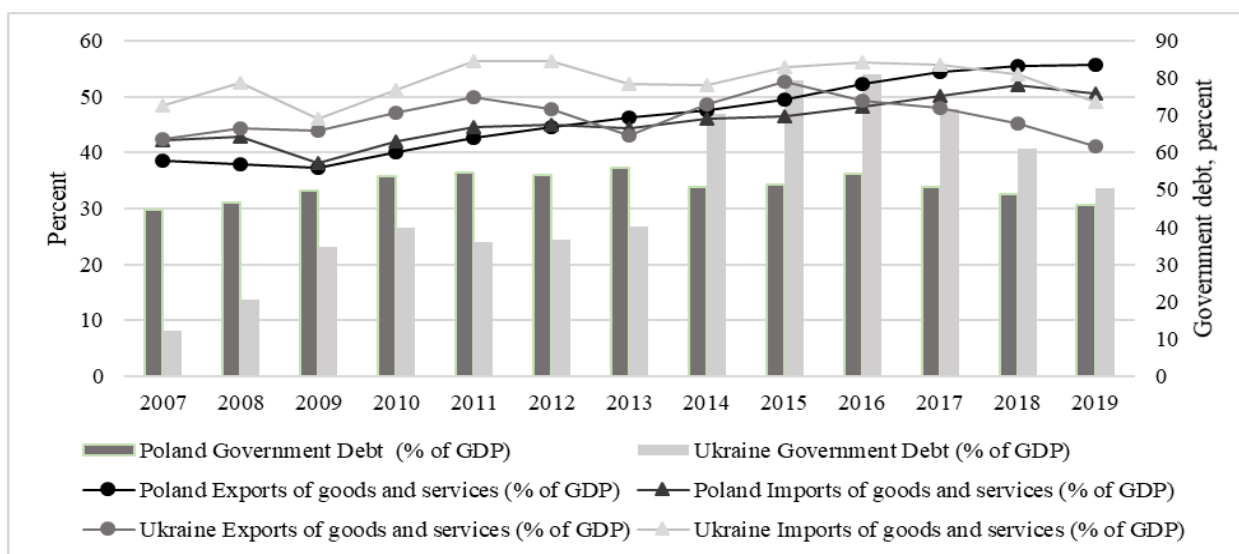
*Дані взято поквартально за період 2008-2020 р.р. шляхом вибору із бази даних.

Визначення поняття «Фінансова стабільність»

Автор	Визначення
О. І. Барановський	спроможність банківської системи протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, зберігаючи здатність системи виконувати властиві їй функції та операції, за умов дотримання її цілісності і стійкості елементів, що дає змогу системі після впливу зовнішніх та внутрішніх сил повертатися до стану рівноваги
І. В. Ларіонова	здатність протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, зберігати стійку рівновагу та надійність протягом часу
А. Ю. Юданов	здатність перебувати в 35 привілейованому, відносно менш уразливому, становищі під час криз та здатність їх переборювати
Банк Польщі	ситуація, коли система безперервно й ефективно виконує всі свої функції, навіть за умов значних неочікуваних і негативних шоків.
Дойче Бундесбанк	описує стійкий стан, в якому фінансова система ефективно виконує свої ключові функції, зокрема, розподіл ресурсів та скорочення ризиків, а також проведення платежів
Х.Ф. Мінські	є невід'ємною складовою фази зростання ділового циклу у капіталістичній економіці, яка породжує всередині себе фінансову структуру, схильну до фінансових криз
Роджер Фергюсон-мол., член Ради Керуючих ФРС США	слід визначати через її протилежність – фінансову нестабільність, яка визначається трьома критеріями: (1) цінами на ключові фінансові активи, які суттєво відхиляються від фундаментальних значень та (або) (2) збоями у функціонуванні ринків цінних паперів і доступом до кредиту всередині країни і, можливо, на міжнародному рівні; (3) сукупними витратами, які суттєво відхиляються від потенційного значення

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 7, 9, 10, 12, 33]

Динаміка показників зовнішньоекономічних відносин та державного боргу
України та Польщі, 2007-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [35]

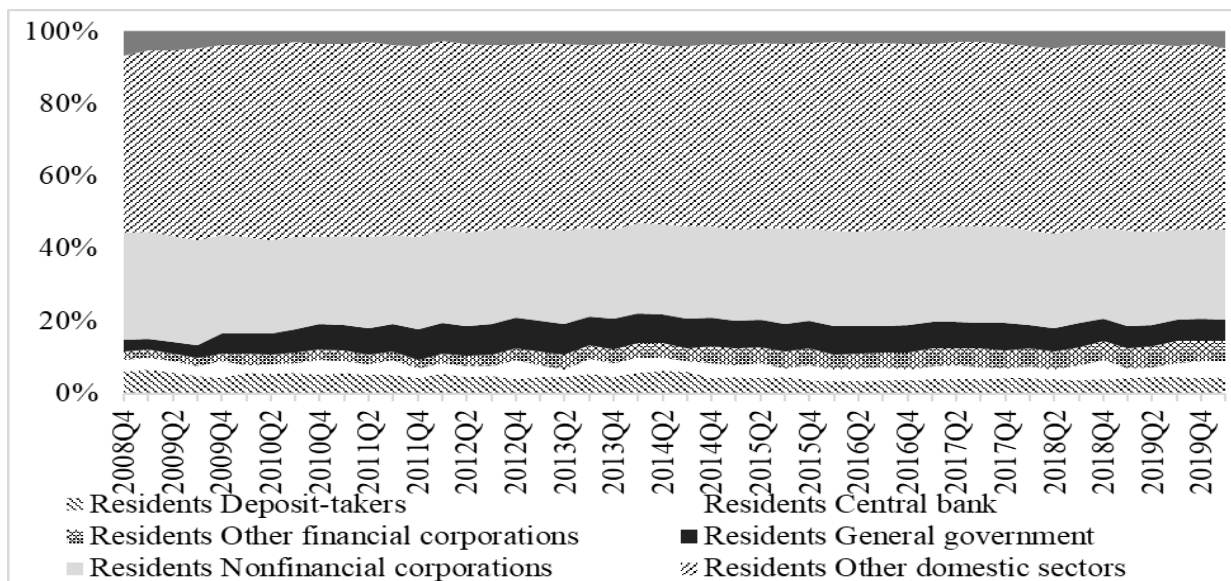

Рис.Д.1. Динаміка секторного розподілу кредитів Польщі, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [30]

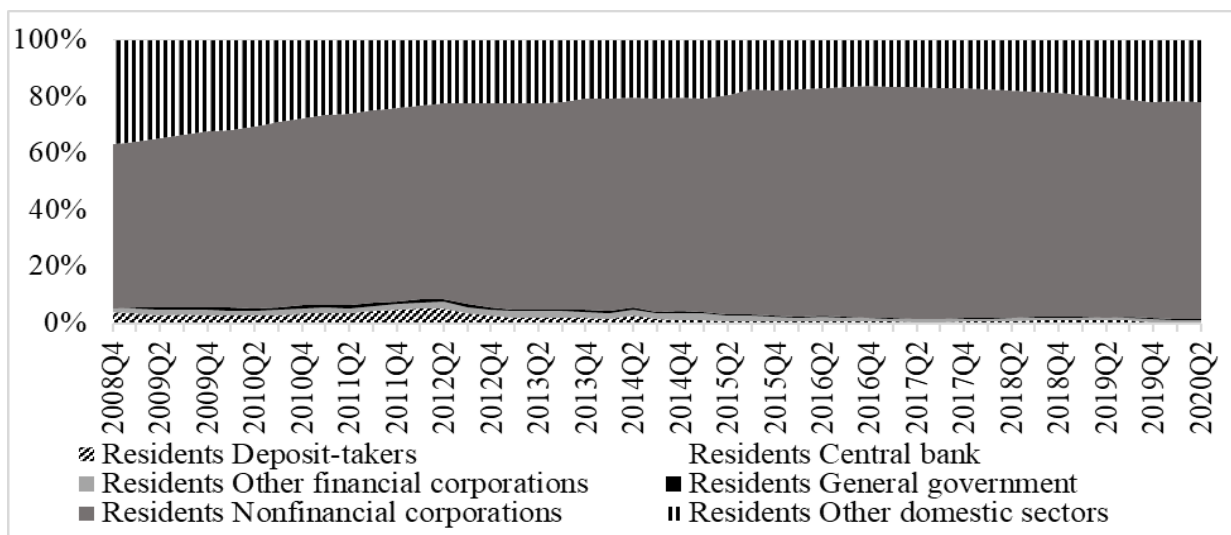

Рис.Д.2. Динаміка секторного розподілу кредитів України, 2008-2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі [34]